

OIKEUSPOLIITTINEN YHDISTYS –
RÄTTSPOLITISKA FÖRENINGEN DEMLA ry
PL 212, 00171 Helsinki
www.demla.fi
demla@demla.fi

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto
PL 25, 00023 Valtioneuvosto

Sisäasiainministeriö
EU-asioiden yksikkö
PL 26, 00023 Valtioneuvosto

Asia: Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:n lausunto komission tiedonannosta Tukholman ohjelmasta vuosille 2010 – 2014: Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue kansalaisia varten (Komission tiedonanto KOM 2009:262)

Taustaa

Ruotsin EU-puheenjohtajakaudella joulukuun Eurooppa-neuvostossa 2009 on tarkoitus hyväksyä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alan ohjelma vuosille 2010–2014 (ns. Tukholman ohjelma). Ohjelma on jatkoa Tampereen ja Haagin ohjelmille. Vuosina 2007 ja 2008 ohjelman valmistelua pohjustettiin epävirallisissa korkean tason tulevaisuusryhmissä, jotka antoivat loppuraporttinsa kesällä 2008.

Komissio käynnisti syksyllä 2008 avoimen konsultaation ehdotuksensa valmistelua pohjustamaan. Komissio antoi 10.6.2009 tiedonannon uudesta monivuotisesta ohjelmasta oikeus- ja sisäasioissa: 'Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue kansalaisia varten; Enemmän vapautta turvallisemmassa ympäristössä'. Ensimmäinen keskustelu komission ehdotuksen pohjalta käytiin epävirallisessa OSA-ministerikokouksessa 16-17.7.2009.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö järjestivät kansalaisjärjestöille keskustelutilaisuuden komission tiedonannosta Tukholman ohjelmasta Helsingin yliopistossa 28.8.2009. Keskustelun perusteella Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry haluaa kiinnittää ministeriöiden huomiota ohjelman jatkovalmistelussa erityisesti seuraaviin yksittäisiin seikkoihin, joihin komission laatima ohjelmaluonnos ei riittävän syvällisesti paneudu.

Ohjelman uhkakuvat liian yksisilmäisiä

Tukholman ohjelma painottaa voimakkaasti uhkakuvia, jotka sen mukaan vaarantavat kansalaisten turvallisuutta unionin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella. Uhkakuvia mainitaan kaikkiaan kahdeksan, joista neljä liittyy tavalla tai toisella maahanmuuttoon. Ohjelmassa korostetaan maahanmuuton tehokasta hallitsemista ihmisoikeuksien toteutumisen varmistamisen kustannuksella. Demla ry kritisoi ohjelmaa maahanmuuton demonisoimisesta ja kyvyttömyydestä nähdä maahanmuuton positiivisia seurauksia esimerkiksi unionin epäsuotuisan demografiakehityksen tilkitsijänä. Demla ry katsoo, että turvallisuusuhkana ei tulisi nähdä niitä ihmisiä, jotka hakeutuvat toiseen maahan paremman tai turvallisemman elämän perässä vaan ne ilmiöt, jotka globaalia muuttoliikettä synnyttävät. Tästä näkökulmasta Tukholman ohjelma ei edes yritä paneutua kansainvälisen muuttoliikkeen syiden selvittämiseen saati niihin vaikuttamiseen. Ohjelma mainitsee yleisluontoisesti yhteistyön kolmansien maiden ja lähtömaiden kanssa, mutta syiden analysointi liittyen globaaliin eriarvoistumiseen edes retorisella tasolla jää tekemättä.

Sisäinen turvallisuus ymmärrettävä laajemmin

Demla ry huomauttaa, että kotimaisissa sisäisen turvallisuuden ohjelmissa ja politiikoissa Suomi on jo vuosia ymmärtänyt turvallisuuden käsitteen laajasti. Pahimpana yksittäisenä turvallisuusuhkana Suomen kansalaisille on nykyaikaisissa turvallisuusohjelmissamme nähty syrjäytyminen ja sen kielteiset seuraukset yhteiskunnalle. Tämä laaja-alaisempi ja paremmin kansalaisten tosiasiallisia turvallisuuskäsityksiä vastaava näkemys turvallisuuden käsitteestä puuttuu kokonaan Tukholman ohjelmasta.

Unionin oma kotikenttä jää liian vähälle huomiolle

Turvallisuusuhkia määritellessään Tukholman ohjelma keskittyy lähinnä ulkorajojen takaa tuleviin uhkakuviin sekä terrorismiin. Unionin sisällä on kuitenkin ihmisryhmiä, joiden turvallisuustilanne on jo nykyisellään hälyttävän huono. Suurimpana yksittäisenä ryhmänä voidaan mainita romanit, joiden tiedetään joutuvan päivittäin fyysisen väkivallan vaaran sekä lukuisten eri tasoisten syrjintätoimien kohteiksi. Demla ry katsoo, että Tukholman ohjelman tulisi käsittää huomattavasti laajemmin unionin omiin vähemmistöihin kohdistuvia turvallisuusuhkia ja oikeuksienloukkauksia sekä linjata konkreettisia kehitystoimenpiteitä tilanteen parantamiseksi, joiden toteuttamiseksi jäsenmaat ohjelmassa sitoutuvat.

Turvallinen maahanpääsy varmistettava yhteistä rajavalvontaa kehittettäessä

Tukholman ohjelma polarisoi turvallisuuden liiaksi unionin ulkorajoille. Tämä johtaa korostuneeseen ristiriitaan unionin yhteisen rajavartiointin tiukentamistavoitteiden ja unioninkin tunnustaman turvapaikan hakemista koskevan ihmisoikeuden välille. Tukholman ohjelma ei paneudu riittävästi takaamaan turvallisia maahanpääsyreittejä kolmansien maiden kansalaisille, joilla on oikeus hakea turvapaikkaa unionin alueelta. Tämä on omiaan lisäämään jännitettä rajavartiointin ja esimerkiksi kansainvälisen merioikeuden sisältämän pelastusvelvollisuuden välille unionin etelärajoilla. Demla ry katsoo, että Tukholman ohjelmassa tulisi pyrkiä selvemmin ehkäisemään Välimerellä säännöllisesti toistuva tragedia.

Dublin-järjestelmästä luovuttava kunnes turvapaikkamenettelyt ovat yhdenmukaisia

Unionin turvapaikkamenettelyjä on pyritty yhdenmukaistamaan Tampereen huippukokouksesta vuodesta 1999. Kehitystyössä on kuitenkin edetty nurinkurisesti latvasta runkoon. Yhdenmukaisen turvapaikkajärjestelmän olettava lainsäädäntö on luotu jo ennen kuin menettelyjä eri maissa on saatu vastaamaan toisiaan. Tämä on johtanut humanitäärisesti sietämättömään tilanteeseen, jossa turvapaikahakijan todennäköisyys saada lupa jäädä maahan vaihtelee suunnattomasti riippuen siitä, missä maassa sattuu hakemuksensa saattamaan käsiteltäväksi. Demla ry katsoo, että hakijoiden oikeusturvan kannalta kestävämmästä tilanteesta olisi päästävä luopumalla Dublin –järjestelmän soveltamisesta toistaiseksi tai ainakin sopimalla yhteisistä humanitäärisistä joustomahdollisuuksista sen tiukkaan soveltamiseen, kunnes turvapaikkamenettelyä on tosiasiallisesti eri jäsenvaltioissa saatu yhdenmukaistettua riittävästi.

Tukholman ohjelma ei tarjoa vastauksia maassa jo olevien laittomien siirtolaisten kohtaloon

Unionin alueella on arviolta ainakin kahdeksan miljoonaa laittomasti jäsenmaiden alueilla asuvia siirtolaisia, joiden kohtalon ratkaisemiseksi Tukholman sopimus ei ota kantaa. Silmät ummistavalla ja ratkaisuhaluttomalla suhtautumisella unioni on vaarassa fragmentoida omia työmarkkinoitaan ja lisätä harmaata taloutta. Laittomien siirtolaisten perheillä on myös vajavainen pääsy koulutuksen ja terveydenhuollon palveluihin, mikä johtaa jatkuvasti inhimillisiin tragedioihin. Demla ry katsoo, että Tukholman ohjelmassa tulisi avoimemmin pohtia mitä jo maassa vuosia oleskelleiden laittomien siirtolaisten asialle tulisi tehdä; olisiko unionilla valmiuksia suunnitella jäsenvaltioiden välinen amnesty- eli armanhdusohjelma, vai miten muuten voitaisiin paremmin varmistaa laittomien siirtolaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen ja ehkäistä unionin alueen harmaata taloutta.

Tukholman ohjelman suhde Lissabonin sopimuksen voimaantuloon epäselvä

Demla ry huomauttaa, että komission ohjelmaluonnoksesta ei ilmene sen suhde Lissabonin sopimuksen mahdolliseen voimaantuloon. Ohjelmaluonnos on rakennettu siitä lähtökohdasta, että Lissabonin sopimus vuoden lopulla unionissa hyväksytään, mutta tätä ei ole kirjoitettu avoimesti auki. Epäselväksi jää, mitkä osat ohjelmaluonnoksesta ovat edelleen päteviä, jos Lissabonin sopimusta ei saada voimaan ja miltä osin ohjelmalta katoaa sen oikeudellinen pohja kokonaan.

Helsingissä 1.9.2009

Martta October
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:n puheenjohtaja